

J. Vande Lanotte, Het petitierecht ont(k)leed? Participatie, rechtsbescherming en openbaarheid van bestuur, Antwerpen, 1986

Het *Tegenspraakcahier* nr. 2 behandelt een fundamenteel grondrecht, nl. het petitierecht of het recht om verzoekschriften bij de openbare overheden in te dienen (verzoekrecht). Het petitierecht wordt hier onderzocht in het kader van de globale relatie tussen burgers en bestuurders. Drie thema's staan daarbij centraal: participatie, rechtsbescherming en openbaarheid van bestuur. De auteur spitst zijn aandacht hier toe op de enige petitievorm die behoorlijk gereguleerd is, nl. de petitie gericht aan het nationale parlement.

In een eerste hoofdstuk wordt een korte schets opgehangen van de ontstaansgeschiedenis van het petitierecht en het gebruik ervan in de periode 1945-1983 t.a.v. de Kamer van Volksvertegenwoordigers. Het empirisch materiaal over de kwantiteit, de hoedanigheid van de indieners en de onderwerpen bewijst het kwantitatief en kwalitatief terugvallen van de uitoefening en de behandeling van dit recht. Hoofdstuk twee is integraal gewijd aan de Kamer- en Senaatprocedure voor de behandeling van petities. Vooral de moeilijke positie van de petitiecommissies en haar onderzoeksbevoegdheden t.a.v. de ministers worden hier kritisch bekeken. Tevens wordt ingegaan op de, voor sommige landen nog steeds, problematische verhouding tussen het petitierecht en de mogelijkheid tot strafrechtelijke vervolging op basis van laster en eeroof. In de vorige eeuw werd ook in België het uitoefenen van het petitierecht wel eens op die manier aangepakt. De auteur konkludeert het Belgisch deel met de volgende stelling: deze kwalitatieve en kwantitatieve verwording van het petitierecht is structureel verbonden met de slechte behandeling ervan in het Parlement. De petitiecommissies zijn immers samengesteld uit partijmensen die er alle belang bij hebben dat het politiek dienstbetoon het aangewezen kanaal blijft. Daardoor worden de verzoekschriften formeel afgehandeld: een verwijzing naar de Minister en een standaardbrief naar de indiener.

Het tweede deel van het boek is gewijd aan het rechtsvergelijkende aspect van de problematiek. Hier komen resp. het Europees Parlement, Nederland, Duitsland en Zwitserland aan de orde. Wat het Europese Parlement betreft gaat de auteur niet alleen in op de juridisch-technische regulering, maar bekijkt hij tevens het empirische gebruik ervan. Binnen het Europees Parlement is met de idee gespeeld de petitiecommissie uit te bouwen tot een volwaardige ombudsman. Zoals de zaken er nu voorstaan is evenwel geopteerd voor een kwalitatieve verbetering van de petitiecommissie. Basiszwakte van beide formules blijft evenwel het ontbreken van effectieve onderzoeksbevoegdheid binnen het huidige E.E.G.-Verdrag, wat recent weer werd bevestigd in het nucleair afvalschandaal (BRD-België). De bespreking van Nederland, Duitsland en Zwitserland is m.i. te summier en een gemiste kans. Precies in dit deel had de auteur het petitierecht structureel kunnen situeren in de globale relatie tussen burgers en bestuurders en dus dieper ingaan op participatie, rechtsbescherming en openbaar-

heid van bestuur. De auteur beperkt zich hier ten onrechte tot een paar niet altijd even informatieve paragrafen over rechtsbescherming.

Dit doet hij wel in het volgende stuk over de figuur van de ombudsman in een aantal landen. Probleem is wel dat door het gebrek aan structurele analyse in de eerste tekstdelen het instituut ombudsman er wat komt bijhangen, wat niet wegneemt dat het een boeiend stuk blijft. Hij gaat hier immers dieper in op de voor- en nadelen t.o.v. de petitiecommissies op het vlak van participatie, rechtsbescherming en openbaarheid van bestuur. Het rechtsvergelijkend deel wordt afgesloten met een slothoofdstuk over het referendum en het initiatiefrecht in Zwitserland.

In zijn besluit houdt de auteur een warm pleidooi voor het vervangen van het petitierecht door het instituut van de ombudsman. Zowel op het vlak van participatie, formele en informele rechtsbescherming als op het vlak van openbaarheid van bestuur biedt de ombudsman veel meer garanties en perspectieven. Een schitterend voorbeeld daarvan, dat de auteur niet behandelt, is de functionering van de ombudsman in Spanje. Op een paar jaar tijd is dit instituut uitgegroeid tot een machtig instrument dat zowat het moreel geweten van de politiek vormt. De socialistische regering heeft bijvoorbeeld een uiterst kritisch rapport moeten incasseren over de penitentiaire toestand. Voorwaarde is dus wel dat de ombudsman onafhankelijk en structureel kan werken. De Spaanse ervaring met de ombudsman is tevens een bewijs van het feit dat justitiethema's, in het bijzonder uit de strafrechtelijke sfeer, een centrale plaats kunnen innemen in het debat tussen burger en overheid en dat participatie, rechtsbescherming en openbaarheid van bestuur op dit vlak nog veel werk voor de boeg hebben.

J. Vervaele

Verslag Congres Tussen vrijheid en onvrijheid. Op het grensvlak van strafrechtspiegeling en psychiatrie, Amsterdam, 11 maart 1988

De titel van het congres overdekt naar mijn mening de lading. Dit congres had namelijk als thema de nieuwe TBS-wet, die nog dit jaar in werking zal treden. De Nederlandse maatregel van terbeschikkingstelling is vergelijkbaar met de Belgische internering. Eerst wil ik een paar woordjes kwijt over het totstandkomen van deze nieuwe wet, vervolgens ga ik in op het congresgebeuren zelf.

Voor Nederlandse normen is het bewustzijn dat aan de psychiatrische dwangtoepassing zekere grenzen behoren te worden gesteld en er dus nood is aan juridische normering van psychiatrische overheidsdwang eigenlijk zeer laat, namelijk in de zeventiger jaren, tot ontwikkeling gekomen. In die periode doorbrak de Hoge Raad (Het Belgisch Hof van Cassatie) een lange traditie van automatische koppeling tussen dwangopname en dwangbehandeling. In 1980 publiceerde de Commissie-van Dijk nauw omliggende criteria inzake dwangtoepassing en vrijheidsbeperking in geval van zowel vrijwillig als onvrijwillig opgenomen patiënten. Gedurende een aantal jaren wordt in feite parallel gewerkt aan een regeling BOPZ (Bijzondere Opname Psychiatrische Ziekenhuizen), in feite een hervorming van de Nederlandse Krankzinnigenwet van eind vorige eeuw en dus vergelijkbaar met de Belgische kollokatie, enerzijds en aan een hervorming van de terbeschikkingstellingsmaatregel anderzijds. Er was dus een soort koppeling